

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف
ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد
موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان
تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات
به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۱/ شوال المکرم/۱۴۴۷ هـ، ق مطابق ۲۹/ حوت/۱۴۰۴ هـ، ش

علايم و نشانہ های قبولی روزه، وبرگرداندن قضائی روزه های فوت شده و ادای کفاره آن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين، أرسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، جاهد في الله حق جهاده، بالقلب واللسان وبالسيف والسنان حتى أتاه اليقين، وأقر الله عينه بنصرة الدين، اللهم صل وسلم عليه وعلى سائر المسلمين، أما بعد: قال الله سبحانه وتعالى: (إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ) المائدة: (۲۷) وقال تعالى: (وَمَنْ كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) البقرة: (۱۸۵)

حضر محترم!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

الحمد لله که الله تعالى به ما توفیق داد تا روزه های ماه رمضان المبارک را بگیریم و نیز این توفیق را نصیب ما ساخت که در شب های رمضان المبارک همراه با امام، نمازهای تراویح را ادا کنیم.

و از الله تعالى امید داریم که روزه های ما را در درگاه خود پذیرفته باشد؛ زیرا وقتی مسلمان عبادتی انجام می دهد، سپس چنین دعا می کند: (رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ). و ما از ذات کریم و رحیم خود این امید را داریم که روزه ها، تراویح و سایر عبادات مالی ما را در درگاه خود قبول فرموده باشد.

از سوی دیگر، از این نیز بیم داریم که به سبب نقص یا کاستی ای، روزه ها یا دیگر عبادات ما پذیرفته نشده باشد؛ زیرا ایمان میان خوف و امید قرار دارد.

حافظ ابن رجب رحمه الله می فرماید: (قد كانوا يجتهدون في إتمام العمل وإكماله وإتقانه، ثم يهتمون بعد ذلك بقبوله، ويخافون من رده، وهؤلاء الذين ذكرهم الله تعالى في القرآن، فقال تعالى: (وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ). المؤمنون (۶۰)

ترجمه: ترجمه: و آنان که ایشان آنچه را باید در راه الله بدهند می دهند در حالیکه دلهايشان ترسان است از اینکه به سوی پروردگارش باز میگردند.

روي عن علي رضي الله عنه قال : كونوا لقبول العمل أشد اهتماما منكم بالعمل ألم تسمعوا أن الله عز و جل يقول : (إنما يتقبل الله من المتقين) المائدة: (۲۷) قال ابن دینار : الخوف على العمل أن لا يتقبل أشد من العمل. و قال عبد العزيز بن أبي رواد : أدركتهم يجتهدون في العمل الصالح فإذا فعلوه وقع عليهم الهم أيقبل منهم أم لا قال بعض السلف كانوا يدعون الله ستة أشهر أن يبلغهم شهر رمضان ثم يدعون الله ستة أشهر أن يتقبله منهم خرج عمر بن عبد العزيز رحمه الله في يوم عيد فطر فقال في خطبته : أيها الناس إنكم صتمتم لله ثلاثين يوما و قتمتم ثلاثين ليلة و خرجتم اليوم تطلبون من الله أن يتقبل منكم كان بعض السلف يظهر عليه الحزن يوم عيد الفطر فيقال له : إنه يوم فرح و سرور فيقول : صدقتم و لكني عبد أمرني مولاي أن أعمل له عملا فلا أدري أيقبله مني أم لا ؟) لطائف المعارف (۱ / ۲۳۲)

پیشینیان (علما و مسلمانان) چنین بودند که برای کامل کردن، به پایان رساندن و استوار ساختن عمل خود بسیار تلاش می کردند، پس از آن اهتمام می ورزیدند به قبول شدن عمل و از رد شدن عمل (نیک) بیم داشتند. این ها همان کسانی هستند که الله تعالی در قرآن از آنان یاد کرده و فرموده است: (وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ). المؤمنون (۶۰)

از حضرت علی کرم الله وجهه روایت است که فرمود: بیش از انجام عمل، به قبول شدن آن توجه داشته باشید! آیا نمی شنوید که الله تعالی می فرماید: (یقیناً الله تعالی قبول میکند عمل نیک متقیان را).

مالک بن دینار رحمه الله می گفت: ترس از پذیرفته نشدن عمل (نیک) از خود انجام دادن عمل سخت تر است.

عبدالعزیز بن ابی رواد، تابعی مشهور، می گوید: من پیشینیان (صحابه کرام و تابعین) را چنین یافتم که در انجام عمل نیک تلاش می کردند، و هنگامی که عمل نیکی انجام می دادند، اندوه و نگرانی پیدا می کردند که آیا این عمل از آنان پذیرفته می شود یا نه؟ برخی از علمای سلف گفته اند: پیشینیان (صحابه) شش ماه از الله تعالی می خواستند که آنان را به ماه رمضان برساند، و سپس شش ماه دیگر از الله تعالی می خواستند که روزه های رمضان را از آنان قبول فرماید.

روزی حضرت عمر بن عبدالعزیز رحمه الله در روز عید بیرون آمد (برای نماز عید) و در خطبه به مردم فرمود: ای مردم! شما سی روز روزه گرفتید و سی شب به عبادت ایستادید، و امروز بیرون آمده اید و از الله تعالی می خواهید که این اعمال را از شما قبول کند. همچنین برخی از سلف (علما و مردم) در روز عید غمگین دیده می شدند. به آنان گفته می شد: امروز روز شادی است، پس چرا غمگین هستید؟ آنان پاسخ می دادند: شما درست می گوئید، اما من بنده ای هستم که مولایم مرا به انجام عملی (روزه گرفتن) فرمان داده است، و نمی دانم آیا آن را از من می پذیرد یا نه؟

حافظ ابن کثیر رحمه الله در تفسیر این آیت می فرماید: (وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ) یعنی آنان صدقه می دهند، اما می ترسند که از آنان پذیرفته نشود، زیرا بیم دارند که شاید در شرایط آن کوتاهی کرده باشند، و این ترس از روی احتیاط آنان است.

چنان که امام ترمذی از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت کرده است که گفت: ای رسول الله! آیا منظور از این آیت (وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ) کسی است که دزدی می کند یا زنا می کند یا شراب می نوشد و سپس از الله تعالی می ترسد؟

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: نه، ای دختر صدیق! آنان کسانی هستند که نماز می خوانند، روزه می گیرند و صدقه می دهند، و در عین حال می ترسند که این اعمال از آنان پذیرفته نشود. (تفسیر ابن کثیر)

از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت است که می گفت: (من هذا المقبول منا فنهنيه و من هذا المحروم منا فنعزیه) ترجمه: کدام یک از ماست که عملش (روزه اش) پذیرفته شده تا به او تبریک بگوییم؟ و کدام یک از ما محروم مانده تا به او تسلیت بگوییم؟
نشانه‌ها و علامت‌های روزه‌های پذیرفته شده: روزه پذیرفته شده دارای نشانه‌ها و علامت‌هایی است که علما آن‌ها را چنین بیان کرده‌اند:

۱- استمرار در نیکی‌ها و عبادات همانند ماه رمضان:

برخی افراد پس از رمضان نماز و کارهای نیک را ترک می‌کنند و ارتباطشان با مسجد قطع می‌شود؛ این نشانه پایان بد است. کسی که الله تعالی روزه اش را قبول کند، به او توفیق استمرار در عبادت می‌دهد. نشانه قبولی این است که پس از رمضان نیز مانند قبل به عبادت، نیکی و صدقه توجه داشته باشد.

الله تعالی می‌فرماید: (وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ) ترجمه: پروردگارت را عبادت کن تا زمانی که مرگ به سراغت آید.

حافظ ابن رجب رحمه الله می‌گوید: برخی علما گفته‌اند هرکس پس از انجام یک عمل نیک، کارهای نیک دیگری انجام دهد، این نشانه قبولی عمل اول است. و اگر پس از نیکی به بدی روی آورد، این نشانه عدم قبولی آن عمل است.

همچنین از نشانه‌های روشن قبولی روزه این است که پس از رمضان به روزه‌های سنتی مانند شش روز شوال، روزه‌های دوشنبه و پنجشنبه و ایام البیض توجه کند.

۲- **توبه صادقانه و بازگشت به سوی الله تعالی.** در رمضان درهای توبه گشوده می‌شود و رحمت الهی نازل می‌گردد. کسی که توبه واقعی کند و از گناه دوری نماید، این نشانه قبولی اعمال اوست. اما اگر پس از رمضان دوباره به گناه بازگردد، نشانه عدم قبولی است.

۳- **اهتمام به فرایض و نوافل.** رمضان ماه تمرین عبادت است. اگر پس از رمضان نیز همان توجه به نمازهای واجب و مستحب ادامه یابد، این نشانه قبولی است؛ و بی‌توجهی نشانه ضعف یا عدم قبولی است.

۴- **ارتباط با قرآن کریم.** رمضان ماه قرآن است: (شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ...) ترجمه: ماه رمضان ماهی است که قرآن در آن نازل شده است، برای هدایت مردم...

اگر انسان پس از رمضان نیز با قرآن مأنوس باشد، نشانه قبولی است؛ و ترک آن نشانه ضعف روزه است.

۵- **کنترل زبان.** روزه به انسان می‌آموزد که از دروغ، غیبت، تهمت و سخنان زشت دوری کند. اگر این حالت پس از رمضان نیز باقی بماند، نشانه قبولی روزه است.

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ» ترجمه: کسی که دروغ و عمل به آن را ترک نکند، الله تعالی نیازی به ترک خوردن و نوشیدن او (روزه اش) ندارد.

در این حدیث اشاره است که ترک گناهان زبانی، نشانه قبولی روزه است.

الله جل جلاله می‌فرماید: [يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ. أَيَّاماً مَعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ} البقرة: (۱۸۴)

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! روزه بر شما فرض شده است، همان‌گونه که بر پیشینیان شما فرض شده بود، تا پرهیزگار شوید.

روزه در روزه‌های معدود بر شما فرض است، پس هرکسی از شما مریض یا در سفر باشد پس بر او شمردن روزه‌های دیگری قضائی روزه لازم است و برآناییکه طاقت روزه گرفتن را ندارند فدیة لازم است به اندازه خوراک یک مسکین پس هر کس به خوشی خود کار نیک بکند پس آن برای او بهتر است و روزه داشتن برای شما بهتر است اگر بدانید.

در ماه رمضان برخی افراد به دلیل عذر شرعی روزه را ترک می‌کنند و برخی بدون عذر آن را عمدأ می‌شکنند که برای هرکدام احکام جداگانه‌ای وجود دارد.

الف: حکم خوردن روزه با عذر: کسی که به دلیل عذر شرعی روزه را افطار کند، فقط باید قضای آن را به‌جا آورد.

عذرهای شرعی به شرح زیر است:

۱- مرض: بیماری یکی از عذرهای شرعی است که به سبب آن خوردن (افطار) روزه جایز می‌باشد. اگر کسی در آغاز یا در میان روزه‌ها بیمار شود و نتواند روزه بگیرد، یا اینکه داکتر ماهر مسلمان به او بگوید که روزه نگیرد، چنین شخصی می‌تواند روزه را افطار کند؛ اما وقتی ماه رمضان به پایان رسید و بهبود یافت، باید روزه‌های از دست‌رفته را قضا کند.

الله تعالی می‌فرماید: {وَمَن كَانَ مَّرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ— وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ— وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ} البقرة (۱۸۵)

ترجمه: و هرکس بیمار باشد یا در سفر باشد (و روزه را افطار کند)، باید به همان تعداد در روزه‌های دیگر روزه بگیرد (یعنی قضا کند).
الله جل جلاله برای شما آسانی می‌خواهد و برای شما سختی نمی‌خواهد؛ (این قضا برای آن لازم شده است) تا شمار روزه‌ها را کامل کنید.

امام ابو بکر جصاص در تفسیر این آیه شریف می‌گوید: (فابتدأ تعالی بیان حکم المریض والمسافر وأوجب علیهما القضاء إذا أفطرا)
أحكام القرآن للجصاص

ترجمه: الله تعالی بیان حکم بیمار و مسافر را آغاز کرد و بر آنان واجب نمود که هرگاه افطار کنند، قضا بیاورند.

اگر کسی بیمار شود و بترسد که بیماری اش شدت یابد یا طولانی گردد، می‌تواند روزه را افطار کند و بعداً قضا نماید. (الجوهرة)

کسانی که به سبب عذر شرعی روزه را افطار می‌کنند، باید پس از بهبودی، پیش از رسیدن رمضان بعدی، قضای روزه‌های خود را به‌جا آورند.

بنابراین، اگر بیماری که به سبب مرض روزه را افطار کرده، بهبود نیابد و در همان حالت بیماری وفات کند، بر او وصیت کردن برای فدیة روزه‌ها لازم نیست.

اما اگر بیماری که روزه‌ها را افطار کرده، بهبود یابد و با وجود توانایی، قضای روزه‌ها را به‌جا نیاورد تا اینکه وفات کند، بر او وصیت کردن برای فدیة روزه‌ها لازم است. اگر وصیت نکرده باشد، وارثان یا وصی او نیز می‌توانند از یک سوم مالش فدیة روزه‌ها را بپردازند. (الهدية العلائية لعلاء الدين ابن عابدین)

۲- سفر: سفر نیز از جمله عذرهای شرعی است که به سبب آن افطار روزه جایز می‌شود. اگر کسی به سفر برود و مسافت آن حدود هفتاد و هشت (۷۸) کیلومتر یا بیشتر باشد، می‌تواند روزه را افطار کند و پس از پایان ماه رمضان، قضای آن را به‌جا آورد. البته در سفر، روزه گرفتن افضل است.

۳- حیض و نفاس: حیض و نفاس نیز از عذرهای شرعی به‌شمار می‌آیند. هرگاه زنی دچار حیض شود یا در ماه رمضان نفاس داشته باشد، باید روزه را افطار کند و پس از پایان رمضان و پاک شدن، قضای آن را به‌جا آورد. زیرا پاکی از حیض و نفاس از شروط صحت روزه است؛ همان‌گونه که نماز در حالت حیض و نفاس جایز نیست، روزه نیز جایز نیست. (تحفة الفقهاء)

۴- بارداری و شیردهی: از جمله عذرهای شرعی که افطار روزه را جایز می‌سازد و فقط قضا را لازم می‌گرداند، بارداری و شیردهی است.

اگر زنی باردار باشد و بترسد که در صورت روزه گرفتن، به خودش یا به جنینش ضرر برسد—چه بر اساس گمان غالب یا به توصیه پزشک ماهر مسلمان—می‌تواند روزه را افطار کند و بعداً قضا نماید.

همچنین زنی که به کودک شیر می‌دهد، اگر تجربه نشان داده باشد که با روزه گرفتن شیرش کم یا خشک می‌شود و به کودک ضرر می‌رسد، می‌تواند روزه را افطار کند و بعداً فقط قضا به‌جا آورد.

در حدیث شریف آمده است: (إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَضَعَ عَنِ الْمُسَافِرِ الصَّوْمَ، وَشَطْرَ الصَّلَاةِ، وَعَنِ الْحَامِلِ أَوْ الْمُرْضِعِ الصَّوْمَ) سنن الترمذی ترجمه: یقیناً الله تعالی روزه و نیمی از نماز را از مسافر ساقط کرده است و نیز روزه را از زن باردار و شیرده برداشته است.

در این موضوع، گمان غالب بیمار، زن باردار یا شیرده معتبر است، به شرطی که بر اساس تجربه، علائم یا نظر داکتر ماهر مسلمان باشد، نه صرف وهم. (الهندیه)

۵- بیهوشی: اگر شخصی در ماه رمضان بیهوش شود و سپس بهبود یابد، فقط قضای روزه‌های فوت‌شده را به‌جا می‌آورد؛ اما روزی که در آن بیهوش شده و روزه را نشکسته، قضا ندارد. (الهدية العلائية)

شیخ فانی به کسی گفته می‌شود که به سبب پیری زیاد، توان روزه گرفتن را ندارد و روزه‌روز ضعیف‌تر می‌شود تا اینکه وفات می‌کند. (الهندیه)

شیخ فانی می‌تواند روزه را افطار کند و در عوض هر روز، به اندازه صدقه الفطر، گندم یا قیمت آن را به فقیر یا مسکین بدهد. او می‌تواند فدیة همه روزه‌ها را در آغاز رمضان یا در پایان آن بپردازد. اگر پس از پرداخت فدیة توان روزه گرفتن پیدا کند، باید همه روزه‌ها را بگیرد و فدیة ساقط می‌شود. (الهندیه)

ب: حالت‌هایی که بدون عذر روزه شکسته می‌شود و فقط قضا لازم است:

برخی حالت‌ها وجود دارد که در آن‌ها روزه بدون عذر شکسته می‌شود؛ در بعضی از این موارد فقط قضا لازم است و در برخی دیگر علاوه بر قضا، کفاره نیز واجب می‌گردد. توضیح آن چنین است:

۱- خوردن اشیای غیرخوراکی: اگر کسی بدون عذر، روزه را با چیزهایی بشکند که معمولاً غذا یا دوا محسوب نمی‌شوند، روزه‌اش باطل می‌شود و باید قضا کند، اما کفاره ندارد. مانند خوردن سنگ، بلعیدن هسته‌ها، یا خوردن خاک معمولی. (البدائع ۹۹/۲)

۲- قی کردن عمدی: با قی کردن عمدی، روزه فاسد می‌شود. هرکس به‌طور عمدی و با اختیار، قی به مقدار پُر دهان کند، فقط قضای روزه بر او لازم است. رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ وَمَنْ اسْتَقَاءَ عَمْدًا فَلْيَقْضِ». الترمذی (۹۸/۳)

ترجمه: کسی که بدون اختیار دچار قیء شود، قضای روزه بر او نیست؛ اما کسی که عمدتاً قیء کند، قضای روزه بر او لازم است.

۳- اگر در هنگام مضمضه (آب در دهان گرداندن) به‌طور اشتباه آب به داخل برود، فقط قضای روزه لازم است. (نور الإيضاح)

۴- اگر کسی پس از طلوع صبح صادق، به این گمان که هنوز صبح داخل نشده، چیزی بخورد، یا به این گمان که وقت مغرب

شده روزه را افطار کند، در هر دو صورت باید تا پایان روز روزه را نگه دارد و فقط قضای آن را به‌جا آورد. (الهدایة)

۵- اگر کسی در غروب خورشید شک داشته باشد، برای او جایز نیست که روزه را افطار کند؛ زیرا وجود روز (باقی بودن روز)

یقینی است و غروب خورشید ظنی، و در برابر یقین، گمان اعتباری ندارد. اگر با این حال افطار کند و بعد معلوم شود که

هنوز غروب نشده، باید قضای آن روز را به‌جا آورد و کفاره بر او نیست. (الهدایة)

- ۱- روزه‌دار باید مکلف باشد.
- ۲- در شب، نیت روزه رمضان کرده باشد.
- ۳- پیش از روزه چیزی رخ نداده باشد که افطار را برایش جایز کند؛ مانند سفر، بیماری، حیض یا نفاس.
- ۴- روزه را با اختیار شکسته باشد، نه با اکراه.
- ۵- روزه را عمدتاً و با قصد شکسته باشد؛ اگر از روی فراموشی باشد، کفاره ندارد.
- ۶- از روی خطا یا در حالت اضطرار نباشد؛ زیرا در این حالت‌ها فقط قضا لازم است و کفاره ندارد.

هرگاه این شرایط جمع شود و یکی از حالت‌های زیر رخ دهد، هم قضا و هم کفاره لازم می‌شود.

د- حالت‌هایی که هم قضا و هم کفاره واجب می‌شود:

اگر کسی عمدتاً روزه را با یکی از کارهای زیر بشکند، هم باید قضا کند و هم کفاره بدهد:

۱- جماع (آمیزش جنسی):

اگر کسی در ماه رمضان، در حالی که روزه بودن را به یاد دارد، با همسر خود نزدیکی کند، روزه‌اش باطل می‌شود و کفاره بر او واجب می‌گردد.

۲- خوردن یا نوشیدن عمدی: اگر کسی در رمضان عمدتاً غذا بخورد یا چیزی بنوشد، روزه‌اش باطل می‌شود و باید هم قضا کند و هم کفاره بدهد.

فقه‌های حنفی درباره مواد خوراکی و داروها قاعده‌ای کلی بیان کرده‌اند که با مصرف آن‌ها روزه باطل شده و کفاره لازم می‌شود. در فتاوی عالمگیری آمده است: (إِذَا أَكَلَ مُتَعَمِّدًا مَا يَتَغَدَّى بِهِ أَوْ يَتَدَاوَى بِهِ يَلْزَمُهُ الْكَفَّارَةُ) الفتاوی الهندیة (۱/ ۲۰۵)

ترجمه: هرگاه کسی عمدتاً چیزی را بخورد که برای تغذیه یا درمان به کار می‌رود، کفاره بر او لازم می‌شود.

امام ابن عابدین در توضیح خوراکی و دارویی می‌نویسد: (مُرَادُهُمْ بِمَا يَتَغَدَّى بِهِ مَا يَكُونُ فِيهِ صَلَاحُ الْبَدَنِ بِأَنْ كَانَ مِمَّا يُؤْكَلُ عَادَةً عَلَى قَصْدِ التَّغْدِي أَوْ التَّدَاوِي أَوْ التَّلَذُّذِ). حاشیة رد المحتار (۲/ ۴۵۱)

ترجمه: مقصود فقها از خوراکی، هر چیزی است که برای سلامت بدن باشد و معمولاً به قصد تغذیه، درمان یا لذت خوردن مصرف شود.

۳- اگر شخص ناآگاه، پس از حجامت، چرب کردن سبیل (بروت) با روغن و یا غیبت کردن، به این گمان که روزه‌اش باطل شده، روزه را افطار کرد، در این صورت هم قضا و هم کفاره بر او لازم می‌شود؛ زیرا بدون دلیل معتبر، صرفاً بر اساس گمان روزه را شکسته است. (الهدیة العلائیة)

کسی که بدون عذر شرعی در رمضان عمداً با خوردن، نوشیدن یا نزدیکی با همسر روزه را بشکند، علاوه بر قضا، مکلف به پرداخت کفاره نیز می‌باشد.

ترتیب کفاره به این صورت است:

نخست، آزاد کردن یک برده؛ اگر توان آن را نداشت، دو ماه پی‌درپی روزه گرفتن؛ و اگر از آن هم عاجز بود، باید به شصت مسکین، دو وقت غذای شکم سیر بدهد، یا به هر یک نیم صاع (حدود یک کیلو و نهصد گرم) گندم یا آرد آن بدهد، یا معادل قیمت آن را پرداخت کند. (نورالایضاح)

در حدیث طولانی ابوهریره رضی الله عنه آمده است: «بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتُ قَالَ مَا لَكَ؟ قَالَ وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي وَأَنَا صَائِمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ تَجِدُ رَقَبَةً تُعْتِقُهَا قَالَ لَا قَالَ فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ قَالَ لَا فَقَالَ فَهَلْ تَجِدُ إِطْعَامَ سِتِّينَ مَسْكِينًا قَالَ لَا قَالَ فَمَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَا نَحْنُ عَلَى ذَلِكَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَقٍ فِيهَا تَمْرٌ وَالْعَرَقُ الْمِكْتَلُ قَالَ أَيْنَ السَّائِلُ فَقَالَ أَنَا قَالَ خُذْهَا فَتَصَدَّقْ بِهِ فَقَالَ الرَّجُلُ أَعْلَى أَفْقَرٍ مِنِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَوَاللَّهِ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا يُرِيدُ الْحَرَّتَيْنِ أَهْلُ بَيْتِ أَفْقَرٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ أُنْيَابُهُ ثُمَّ قَالَ أَطْعِمُهُ أَهْلَكَ» صحيح البخاري ت (٣٠ / ٥)

ترجمه: روزی ما نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم نشسته بودیم که مردی آمد و گفت: ای رسول الله! هلاک شدم. پیامبر فرمود: چه شده است؟ گفت: در حالی که روزه بودم با همسرم نزدیکی کردم. پیامبر فرمود: آیا برده‌ای برای آزاد کردن داری؟ گفت: نه. فرمود: آیا می‌توانی دو ماه پی‌درپی روزه بگیری؟ گفت: نه. فرمود: آیا می‌توانی شصت مسکین را غذا بدهی؟ گفت: نه.

ابوهریره می‌گوید: آن مرد نزد پیامبر ماند. در همین حال، ظرف بزرگی از خرما نزد پیامبر آورده شد. پیامبر فرمود: آن شخص کجاست؟ گفت: من اینجا هستم. فرمود: این را بگیر و صدقه بده.

آن مرد گفت: آیا به کسی فقیرتر از خودم بدهم؟ به خدا سوگند در میان دو طرف مدینه، خانواده‌ای فقیرتر از خانواده من نیست. پیامبر صلی الله علیه وسلم خندید، تا جایی که دندان‌های انیاب مبارکش نمایان شد، سپس فرمود: آن را به خانواده‌ات بده.